

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, fakss: 67244074, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

2020.gada 21.februārī Nr. 1-5/31

**Ieslodzījuma vietu pārvaldes
priekšniecei I.Spurei**
iev@iev.gov.lv

Zināšanai: **Tieslietu ministram**
J.Bordānam
tm.kanceleja@tm.gov.lv

Par vizīti Jelgavas cietumā

Tiesībsarga biroja darbinieki 2019.gada 30.oktobrī veica pārbaudes vizīti Jelgavas cietumā. Vizītes laikā tika veiktas šādas darbības: pārrunas ar cietuma priekšnieku [...] par vizītes mērķiem, uzdevumiem, vizītes noslēgumā - piezīmes un izdarītie secinājumi; veikta pārbaude dzīvojamā korpusa Nr.2 1.un 2.vienībā [...], sarunas ar notiesātajiem; sadzīves apstākļu pārbaude kamerās, kur izvietoti uz mūžu notiesātie un apcietinātie, kuriem pirmās instances tiesa ir piemērojusi brīvības atņemšanas sodu – mūža ieslodzījumu, bet spriedums vēl nav stājies spēkā un sarunas ar uz mūžu notiesātajiem/apcietinātajiem.

Izvērtējot vizītes laikā iegūto informāciju, vēlos atzīmēt atsevišķus aspektus, kam ir jāpievērš uzmanība, jāpildinveido vai jānovērš:

1.Par pārbaudēm naktsmiera laikā un pašpārvaldi starp notiesātajiem.

Tiesībsargs ir saņēmis vairāku notiesāto iesniegumus ar sūdzībām par pārbaužu biežumu naktsmiera laikā Jelgavas cietumā. Vizītes laikā minētajam jautājumam tika pievērsta pastiprināta uzmanība. Apmeklējot dzīvojamā korpusa Nr.2, 1.un 2. vienību, izlases kārtībā apstaigājot dzīvojamās istabas un veicot pārrunas ar tajās sastaptajiem notiesātajiem, tika saņemta vienveidīga informācija, proti, ka pārbaudes nakts laikā notiek katru nakti un gandrīz katru stundu. Cietuma darbinieki, nakts miera laikā ver vaļā dzīvojamo istabu durvis, skaļi pārvietojas un ar lukturi izgaismo sejas. Tādējādi

naktsmiers notiesātajiem tiek būtiski traucēts, kā rezultāta rodas grūtības piecelties agri no rīta dienas kārtībā noteiktajā laikā, tāpat arī uzsākt darba/mācību dienu.

[..]

Atbilstoši Latvijas Soduzpildes kodeksa (turpmāk – LSIK) 42.panta pirmajai daļai, brīvības atņemšanas iestādēs nosaka stingri reglamentētu iekšējo kārtību, kas paredz: notiesāto pieņemšanas kārtību brīvības atņemšanas iestādēs: notiesāto uzvedības noteikumus darba un atpūtas laikā; darbu un amatu sarakstu, kuros aizliegts nodarbināt notiesātos; priekšmetu un mantu sarakstu un skaitu, kurus viņi var turēt pie sevis; lietošanai aizliegto priekšmetu izņemšanas kārtību; pārbaudes un satikšanās noteikumus; noteikumus, kā pieņemami un izsniedzami sūtījumi, pienesumi, bandroles un korespondence notiesātajiem, kā arī pārtikas produktu un pirmās nepieciešamības priekšmetu sarakstu un skaitu, kurus atļauts pārdot notiesātajiem.

2006.gada 30.maija Ministru kabineta noteikumu Nr.423 “Brīvības atņemšanas iestādes iekšējās kārtības noteikumu” (turpmāk – Noteikumi) 23.punkts paredz, ka notiesāto dienas kārtība ietver darba laiku un laiku izglītības, audzināšanas un režīma pasākumiem, ēdienreizes, skaitliskās pārbaudes, ikdienas pastaigas, atpūtas laiku, kā arī nepārtrauktu astoņu stundu naktsmieru. Atbilstoši Noteikumu 25.punktam dienas kārtībā noteiktajā laikā divas reizes dienā – no rīta un vakarā, bet, ja nepieciešams, arī citā laikā – veic notiesāto skaitlisko pārbaudi. Skaitlisko pārbaudi organizē iestādes priekšnieka dežurējošais palīgs.

Tādējādi atbilstoši normatīvajam regulējumam, notiesātajam nosakot stingri reglamentētu iekšējo kārtību cita starpā ir jāparedz nepārtraukts astoņu stundu naktsmiers. Skaitliskās pārbaudes ir divas no rīta un vakarā, kā arī pēc nepieciešamības biežāk.

Šajā sakarā tiesībsargs 2019.gada 29.maijā lūdza Ieslodzījuma vietu pārvaldei sniegt informāciju par ieslodzījuma vietās esošo praksi, veicot pārbaudes nakts miera laikā.

[..]

[..]

Eiropas Padomes Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijas (turpmāk – Konvencija) 3.pants paredz, ka nevienam cilvēkam nedrīkst pakļaut spīdzināšanai un nežēlīgi, necilvēcīgi vai pazemojoši apieties ar viņu vai sodīt. Eiropas Cilvēktiesību tiesa (turpmāk – ECT) vairākos spriedumos ir norādījusi, ka Konvencijas 3.pants nostiprina vienu no demokrātisko sabiedrību visbūtiskākajām pamatvērtībām. Tas kategoriski aizliedz spīdzināšanu un necilvēcīgu vai pazemojošu apiešanos vai sodīšanu, neatkarīgi no apstākļiem vai upura darbībām. Tāpat ECT vairākkārtīgi ir atzinusi, ka, lai sliktai attieksmei tiktu piemērots Konvencijas 3.pants, tai jāsasniedz vismaz minimālais noteiktais ciešanu līmenis. Izraisītajām ciešanām un pazemojumam jebkurā gadījumā ir jābūt lielākiem par to neizbēgamo ciešanu un pazemojuma līmeni, kas rodas likumīgas apiešanās vai soda rezultātā. Personas brīvības atņemšanas līdzekļi nereti ietver šādas ciešanas un pazemojumu. Saskaņā ar šo noteikumu valstij ir jānodrošina, ka personai, kamēr tā atrodas apcietinājumā, tiek nodrošināti tādi apstākļi,

kas neaizskar cilvēka cieņu, un, lai šā līdzekļa īstenošanas veids un metode nepakļautu viņu ciešanām vai grūtībām, kas pārsniedz nenovēršamo ciešanu līmeni, kāds raksturīgs apcietinājumam, un ka, ņemot vērā apcietinājuma praktiskās vajadzības, tiek atbilstoši nodrošināta šīs personas veselības aizsardzība un labklājība.¹ Minētais tāpat ir attiecināms uz brīvības atņemšanas soda izciešanu.

Saistībā ar notiesāto personu pamattiesību ierobežojumiem Satversmes tiesa ir norādījusi, ka attiecīgie pasākumi nedrīkst būt lielāki, kā nepieciešams piespriedā soda veida un rakstura, kā arī soda izpildes režīma dēļ, un tie ir pieļaujami tikai tādā apmērā, kāds nepieciešams legītimā mērķa sasniegšanai². Brīvības atņemšanas iestādē noteiktajai kārtībai un uzvedības noteikumiem jābūt vērstiem uz soda izpildes režīma nodrošināšanu un soda mērķu sasniegšanu. Viens no soda izpildes mērķu sasniegšanas līdzekļiem ir stingri reglamentēta kārtība³.

Tiesībsarga ieskatā pārbaužu veikšana naktsmiera laikā, veicot pārbaudi dzīvojamās telpās/kamerās un tādējādi pamodinot ieslodzītos, atsevišķos gadījumos var nonākt pretrunā ar Konvencijas 3.pantā ietverto necilvēcīgas un pazemojošas izturēšanās aizliegumu. Proti, tām ir jābūt saprātīgām un samērīgām ar sasniedzamo mērķi - drošības un uzraudzības nodrošināšanu, noziedzīgu nodarījumu novēršanu u.tml. Nav pieļaujams, ka bez objektīvas nepieciešamības un visi notiesātie katru naksti naktsmiera laikā tiek pamodināti, iespējams pat vairākas reizes. Turklāt visās ieslodzījuma vietās nakts pārbaužu veikšanai ir jābūt paredzētai vienotai procedūrai, bez nepieciešamības netraucējot ieslodzīto naktsmieru. Vienlaikus aicinu sākotnēji veikt pasākumus, lai notiesāto dzīvojamās istabas Jelgavas cietumā nakts laikā būtu pārskatāmas caur durvīs esošajiem logiem un nepieļaut dažādu priekšmetu [...] izvietošanu durvju priekšā, kas neapšaubāmi rada draudus drošībai, kārtībai un efektīvas uzraudzības nodrošināšanai vienībās. Turklāt neesot liekiem priekšmetiem dzīvojamā zonā un atsevišķās dzīvojamās telpās, tās kļūs vieglāk pārskatāmas un notiesātie vieglāk uzraugāmi, pēc iespējas samazinot nepieciešamību nakts miera laikā identificēt notiesātos (pēc saņemtās informācijas – spīdinot apgaismojumu notiesātajiem sejās) un viņu atrašanos konkrētā vietā (gultā).

Tāpat vēlos atzīmēt, ka Tiesībsarga biroja darbiniekiem nepalika nemanītas pazīmes, kas liecina, ka šajā ieslodzījuma vietā, konkrēti dzīvojamā zonā ir izteikta ieslodzīto hierarhija (iekšējā pašpārvalde).

[..]

Konvencijas 3.pants ietver valsts pienākumu nepieļaut vardarbību ieslodzījuma vietā. Šis pienākums ietver arī vēršanos pret ieslodzīto neformālo hierarhiju, kura ir viens no vardarbības cēloņiem. Cietuma administrācijai ir pienākums izskaust ieslodzīto pašpārvaldi, vienlaikus novēršot vardarbību pret atsevišķām ieslodzīto grupām. Arī Eiropas Padomes Spīdzināšanas novēršanas komiteja (turpmāk – CPT) ir uzsvērusi, ka vardarbība ieslodzīto starpā ir sastopama parādība visās cietumu sistēmās. Tāpēc cietuma administrācijas pienākums ir nodrošināt, lai ieslodzītie tiktu aizsargāti no citiem ieslodzītajiem, kuri viņiem vēlas kaitēt. Tai ir jāpamana apdraudējuma pazīmes un jābūt pienācīgi apmācītai, lai vajadzības gadījumā iejauktos.

¹Piem. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2010.gada 20.maija spriedums lietā *Visloguzov v. Ukraine*, Nr. 32362/02, 56.,57.p.; Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2012.gada 16.februāra spriedums lietā *Belyaev and Digtayar v. Ukraine*, Nr.16984/04 un 9947/05;

² 2006.gada 6.februāra spriedums lietā Nr.2005-17-01, 6p., 2011.gada 8.marta lēmums lietā Nr.2010-52-03, 9.p.

³ Satversmes tiesas 2011.gada 8.marta lēmums lietā Nr.2010-52-039, 10.p.

Atkarībā no apstākļiem var būt nepieciešami īpaši drošības pasākumi⁴. Pēc vizītēm Latvijas ieslodzījuma vietās CPT ir uzsvērusi uz vardarbības problemātiku, tā, piemēram, pēc 2007.gada 27.novembra – 7.decembra vizītes, CPT vērsa uzmanību, ka Jēkabpils cietumā pastāv notiesāto vardarbība un atzina, ka tajā pastāv ieslodzīto „pašpārvalde”, kas turklāt tiek akceptēta no darbinieku puses. CPT šajā ziņojumā uzsvēra, ka kārtības un disciplīnas uzturēšana ir vienīgi cietuma darbinieku, nevis ieslodzīto pienākums. CPT ieteica izbeigt „pilnvaru deleģēšanu” atsevišķiem ieslodzītajiem Jēkabpils cietumā un visās citās Latvijas ieslodzījuma vietās, kur šāda prakse pastāv⁵.

Arī pēc pēdējās vizītes Latvijā 2016.gada 12.-22.aprīlī, CPT norādīja, ka Daugavgrīvas, Jelgavas cietumā un Rīgas Centrālcietumā no sarunām ar darbiniekiem un ieslodzītajiem iegūtā informācija un informācijas par miesas bojājumiem pārbaude norādīja, ka vardarbība ieslodzīto starpā joprojām ir problēma. Tāpat kā iepriekš, šāds stāvoklis uzskatāms par faktoru kopuma rezultātu, ieskaitot nepietiekamu personāla klātbūtni cietuma dzīvojamās zonās, neformālu ieslodzīto savstarpējo hierarhiju pastāvēšanu un jēgpilnu nodarbjū trūkumu lielākajai daļai ieslodzīto.⁶ Vienlaikus CPT šajā ziņojumā vērs uzmanību uz nepietiekamo darbinieku skaitu, uzsverot, ka efektīva stratēģija starp ieslodzītajiem pastāvošās vardarbības problēmas risināšanai saistāma ar cietuma personāla spēju izmantot savas pilnvaras atbilstošā veidā. Tādēļ personālam jābūt pietiekami lielam (ieskaitot nakts stundas), lai cietuma darbinieki varētu atbilstoši uzraudzīt ieslodzīto aktivitātes un cits citu efektīvi atbalstīt savu pienākumu veikšanā. Starp ieslodzītajiem pastāvošās vardarbības problēmas risināšana arīdzan prasa, lai cietuma personāls būtu īpaši vērtīgs pret trauksmes signāliem un atbilstoši apmācīts, lai pēc iespējas agrākā problēmas stadijā iejauktos noteiktā un efektīvā veidā. Šajā kontekstā izšķirošs faktors ir pozitīvu, dinamiskas drošības un aprūpes izpratnē balstītu attiecību pastāvēšana starp personālu un ieslodzītajiem; šādas attiecības var palīdzēt pārvarēt pierasto cietušo (vai liecinieku) nevēlēšanos denuncēt vainīgos starp ieslodzītajiem notikušu vardarbības incidentu izraisīšanā.⁷

2. Informācijas kioski

Jelgavas cietumā ir uzstādīti 2 (divi) informācijas kioski. Viens no tiem atrodas dzīvojamās zonas teritorijā esošajā bibliotēkā. Pie tā ir piestiprināts saraksts ar informācijas kioskā pieejamām internetvietnēm <http://likumi.lv/>; <https://www.vestnesis.lv/>; <http://www.vsaa.lv/>; <http://nva.gov.lv/>; <http://vni.lv/>; <http://probacija.lv/>; <https://tm.gov.lv/>; <http://www.ievp.gov.lv/>; <http://www.varam.gov.lv/>; <http://www.pmlp.gov.lv/>; <https://www.cvk.lv/pub/public/>; <http://www.lps.lv/>; <https://www.tiesas.lv/>; <http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?phome>; <https://manas.tiesas.lv/eTiesas/>; <https://www.cvk.lv/pub/public/>; <http://www.at.gov.lv/lv/>; <http://www.advokatura.lv/lv/>. Darbinieki un notiesātais, kurš strādā par bibliotekāru, norādīja, ka visas minētās interneta vietnes notiesātajiem ir pieejamas. Tiesībsarga biroja darbinieki, vairākkārtīgi

⁴ 11th General Report on the CPT's activities, p.27, pieejams: <https://rm.coe.int/1680696a75>

⁵ Report to the Latvian Government on the visit to Latvia carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment from 27 November to 7 December 2007, p. 40, pieejams: <https://rm.coe.int/1680697310>

⁶ Ziņojums Latvijas valdībai par Eiropas Komitejas spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai (CPT) vizīti Latvijā no 2016.gada 12.līdz 22.aprīlim, 43., pieejams: <https://rm.coe.int/pdf/168072ce52>

⁷ Ziņojums Latvijas valdībai par Eiropas Komitejas spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai (CPT) vizīti Latvijā no 2016.gada 12.līdz 22.aprīlim, 46., pieejams: <https://rm.coe.int/pdf/168072ce52>

pārbaudot pieeju sarakstā norādītajām interneta vietnēm, konstatēja, ka pieejama ir tikai vietne www.likumi.lv.

Otrs informācijas kiosks ir izvietots cietuma 6.vienībā [..]
Informācija par šajā informācijas kioskā pieejamajām interneta vietnēm, nav izvietota. Vairākkārt pārbaudot interneta vietņu pieejamību šajā informācijas kioskā, tika secināts, ka apmeklēt ir iespējams tikai www.likumi.lv.

Atbilstoši Oficiālo publikāciju un tiesiskās informācijas likuma 17.panta 1.-3.punktam oficiālais izdevums "Latvijas vēstnesis ir brīvi un bez maksas pieejams pastāvīgajā tiešsaistes režīmā tīmekļa vietnē www.vestnesis.lv. Valsts aģentūras "Latvijas Vēstnesis" sistematizētie tiesību akti ir brīvi un bez maksas pieejami tīmekļa vietnē www.likumi.lv. Valsts nodrošina, ka ikviens var bez maksas iepazīties ar oficiālo izdevumu un sistematizētajiem tiesību aktiem valsts un pašvaldību bibliotēkās, kā arī valsts un pašvaldību nodrošinātajos publiskajos interneta pieejas punktos.

[..]

Ņemot vērā minēto, atkārtoti aicinu sakārtot informācijas kiosku darbību, proti, pieeju normatīvajā regulējumā noteiktajām abām interneta vietnēm. Vienlaikus, lūdzu pārbaudīt, informācijas kiosku darbību visās Latvijas ieslodzījuma vietās. Ņemot vērā to, ka nedz cietuma darbinieks, nedz arī bibliotekārs (notiesātais) nebija informēts par traucējumiem informācijas kiosku darbā, ir nepieciešams veikt regulāru to apsekošanu un pārbaudi. Tāpat atbilstoši labas pārvaldības principam, informācijai par informācijas kioskos pieejamajām interneta vietnēm, ir jābūt patiesai.

3.Sadzīves apstākļi

Dzīvojamā korpusa Nr.2 1.,2 vienībā, lūdzu, novērst vai pilnveidot turpmāko:
1)tualetes telpā ir nepieciešams pievērst uzmanību tualetes podu/pisuāru norobežojumam no pārējās telpas daļas, lai nodrošinātu pietiekamu personu privātumu. Tāpat Tiesībsarga biroja darbinieki novēroja, ka pisuāros nepārtraukti tek ūdens, kas nepašaubāmi rada finansiālus zaudējumus. Šajā kontekstā aicinu pārbaudīt arī 1.korpusā esošās tualetes telpas un pēc nepieciešamības novērst norādīto arī tur;
2) atsevišķās dzīvojamās istabās tika konstatēts, ka kopā ir sabīdītas divas gultas ("laulības gulta"). Tiesībsargs vairākkārtīgi ir norādījis, ka nav pieļaujams šāds gultu izvietojums, jo tas var radīt papildus risku savstarpējai vardarbībai, tāpat arī nenodrošina pietiekamu privātumu;
3)tualetes telpa vienlaikus tiek izmantota kā smēķētava, vizītes laikā bija izteikti jūtama cigarešu smaka. Tādējādi notiesātie, kuri nesmēķē tualetes apmeklējuma laikā ir spiesti elpot tabakas dūmus.

Uz mūžu notiesāto/ apcietināto, kuriem pirmās instances tiesa piemērojusi mūža ieslodzījumu, bet spriedums nav stājies spēkā, kamerās ir nepietiekams dabiskais apgaismojums, iemesls – koridors starp ārējo logu un kameras restoto logu. Līdzās katrai uz mūžu notiesāto kamerai atrodas vertikāli novietota un grīdas segumā iestrādāta metāla caurule. [..] Pārbaudot šīs caurules, tika secināts, ka dažas no tām ir piepildītas ar dažādiem sadzīves atkritumiem un tās nevar tikt izmantotas iepriekš minētā mērķa sasniegšanai, tādējādi radot drošības apdraudējumu.

Lūdzu ņemt vērā atzinumā norādīto un mēneša laikā informēt par plānotajiem/veiktajiem pasākumiem norādīto trūkumu novēršanai.

Tiesībsargs

J.Jansons

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu